

ÚVOD

Vážení čitatelia,

predkladáme vám ďalšie číslo nášho časopisu, v poradí 23., čím otvárame XII. ročník jeho existencie. Veríme, že aj v ňom nájdete inšpirácie, ako aj materiály na citácie vo svojich príspevkoch. V rámci úvodu – nášho pravidelného kalendária, by sme vám radi pripomenuli ďalšie významné výročia narodení slovenských osobností literatúry a kultúry, ktoré zaznamenávame a pripomíname si v prvom polroku roku 2023.

9. januára 1913 sa v Chrudime narodil sa **dramatik a literárny kritik PETER ZVON** (110. výročie narodenia), vl. menom Vladimír Sýkora. Po štúdiách na gymnáziu študoval právo na Karlovej univerzite. Potom pracoval ako bankový úradník v Bratislave. Debutoval dramatickou hrou *Tanec nad plačom* (1943) a známy je aj ako autor ďalších dramatických žánrov, napr. komédie *Vzdialená zem* (1942), ktorá však ostala v rukopisnej podobe. Čiastočne známy je ako kritik svojimi referátmi, ktoré uverejňoval v časopise Elán (1940–1942).

25. januára 1863 sa vo Vrbici (v súčasnosti miestna časť Liptovského Mikuláša) narodil **básnik, spisovateľ, učiteľ a národný buditeľ PETER PAVOL ZGÚTH** (160. výročie narodenia). Po gymnaziálnych štúdiách v Martine a na evanjelickom lýceu v Kežmarku a učiteľských ústavoch v Kláštore pod Znievom a v Leviciach pôsobil ako učiteľ a školský inšpektor. Je autorom viacerých učebníc zemešpisu a slovenčiny. V literatúre bol ovplyvnený básnickou tvorbou P. O. Hviezdoslava. Vydal veršovanú poviedku *Na oračke* (1905), zbierku pohrebných veršov *Slová útechy* (1910). Jeho časopisecky uverejnené verše vyšli neskôr súborne pod názvom *Paberky z rodných polí* a *Po stopách dávnych* (1947). Čiastočne je známy aj ako autor veršov pre deti a mládež – *Vtáči súd* (1942), *Hej, pod Kriváňom* (1944). Ako publicista napísal štúdiu *Přehled slovenské literatury do roku 1918* (vyšla v knihe *Dětská literatura česká*, 1924). Slovníkovou formou vydal knihu *Predstavitelia Bernolákovej školy* (1937).

27. januára 1923 sa v Kráľovej Lehote narodila **poetka a spisovateľka KRISTA BENDOVÁ** (100. výročie narodenia). Kto by nepoznal túto spisovateľku? Osobne sa nám mnohým viaže jej tvorba s časmi povinnej školskej dochádzky na prvom stupni základných škôl. Jej básne boli prítomné nielen v šlabikároch, ale aj v detských časopisoch. Autorka detských kníh *Bola raz jedna trieda*, *Opice z našej police*, či jazykovo a obsahovo originálneho *Osmijanka* – to sú nezabudnuteľné verše pre mnohých z nás.

30. januára 1913 sa v obci Liptovský Peter narodil **fotograf MARTIN MARTINČEK** (110. výročie narodenia). Vydal viaceré publikácie. Jeho fotografie jednoducho a hlboko zachytávajú prírodu a ľudí Liptova. Mal blízko k nášmu top spisovateľovi Milanovi Rúfusovi, pretože jeho fotografie sú symbiózou veršov Milana Rúfusa a naopak, Rúfusove verše zase sybioticky dopĺňajú hĺbku Rúfusových veršov.

4. februára 1933 sa v Partizánskej Ľupči narodil **prekladateľ a básnik JÚLIUS RYBÁK** (90. výročie narodenia). Stretnúť sa s Julom Rybákom osobne – to bol naozaj neskutočne silný zážitok. Toľkou ľudskosťou, porozumením, tolerantnosťou a profesionalitou nás dokázal tento prekladateľ, básnik a v prvom rade človek zahrnúť, že to v nás ostáva naveky. Osobne viem, o čom píšem. Nezabudnuteľná je jeho tvorba: *V prvom roku nového tisícročia*, *V prvom roku nežnej slobody*, *V dotyku s Pavlom Straussom*, *Posledný rok*, *v Jubilejnom roku 2000* a iné. Ďakujeme Ti, Julu Rybák, že sme s tebou mohli byť.

16. februára 1908 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **literárny historik a kritik MILAN PIŠŮT** (115. výročie narodenia). Milan pošút je znalec v oblasti slovenských literárnych dejín, hlavne štúrovského romantizmu, literárne aktívny už vo svojich gymnaziálnych štúdiách. Písal poéziu, no čoskoro sa preorientoval na literárnu kritiku a históriu. Od začiatku 30. rokov v odbornej tlači uverejňoval recenzie, ale aj state o literárno-estetických problémoch, o funkcii spisovnej slovenčiny, o čs. kultúrnej vzájomnosti, o štrukturalizme a formalizme a i. Je autor viacerých súborných štúdií: *Slovenská lyrika po Kraskovi* (1931), *Počiatky básnickej školy*

Štúrovej (1938), *Romantický čin v literatúre* (1942). Osobitnú pozornosť upriamil na život a dielo Janka Kráľa v knihe *Básnik Janko Kráľ a jeho Dráma sveta* (1948), vo vydani Kráľovho *Súborného diela* (1952, 1959) a v monografii *Janko Kráľ* (1957). Azda každý slovenčinár má vo svojej súkromnej knižnici jeho *Dejiny slovenskej literatúry* (1984).

24. februára 1923 sa v Batizovciach narodila **filologička, lexikografička, autorka slovníkov a štylistických príručiek Mária Ivanová-Šalingová** (100. výročie narodenia). Slovenskí lingvisti, ale i bežná verejnosť určite má vo svojich knižniciach je *Slovník cudzích slov*.

9. marca 1903 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **básnik, spisovateľ, literárny kritik, Pavicový politik a publicista Daniel Okáli** (120. výročie narodenia), jeden zo zakladateľov skupiny DAV. Davisti bola skupina mladých, Pavicovo orientovaných česko-slovenských intelektuálov, ktorá vznikla roku 1922 v Prahe a vydávala časopis DAV (1924 – 1937). Skratka DAV vznikla z prvých písmen mien hlavných predstaviteľov tejto skupiny: Daniel Okáli, Andrej Sirácky a Vlado Klementis.

10. marca 1888 sa v Liptovskom Mikuláši narodil **lekár a dramatik Ivan Stodola** (135. výročie narodenia). Je predstaviteľ slovenskej medzivojnovkej drámy, autor hier ako *Jožko Púčik a jeho kariéra* alebo *Marína Havranová*.

14. marca 1913 sa v Plevníku-Drienovom narodil **spisovateľ, prekladateľ a redaktor Dominik Tatarka** (110. výročie narodenia), ktorý po okupácii Československa (1968) vystúpil z KSČ a po roku 1971 bol vylúčený z verejného života. Známý je ako spisovateľ slovenskej literatúry po roku 1945.

16. marca 1828 sa v Slavošovciach narodil **evanjelický farár, pedagóg, ďalší veľikán slovenskej ľudovej slovesnosti, básnik, prekladateľ, redaktor, literárny kritik a folklorista Pavol Dobšinský** (195. výročie narodenia). Je autorom známych *Slovenských povestí* (1858/1861), *Zborníka slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádanok, hier, obyčajov a povier* (1874), *Prostonárodných obyčajov, povier a hier slovenských* (1880), *Prostonárodných slovenských povestí* (1880/1883). V súkromných domácich knižniciach Slovákov určite nechýba aspoň jedna zo spomínaných prác ľudovej slovesnosti nášho zberateľa ľudovej slovesnosti.

20. marca 1923 sa vo Svätom Jure narodil **režisér, výtvarník, karikaturista a animátor Viktor Kubal** (100. výročie narodenia), zakladajúca osobnosť slovenského animovaného filmu. Skôr narodení si iste veľmi dobre pamätajú Kubalove karikatúry. Viktor Kubal stál pri zrode prvého slovenského animovaného filmu *Studňa lásky* v rámci Ústavu pre tvorbu učebných pomôcok Školofilm. Kubal ďaleko prekročil rámec slovenského animovaného filmu, odborná verejnosť ho považuje aj za jedného z významných predstaviteľov svetového animovaného filmu.

12. apríla 1903 sa v Skalici narodil jeden z **prvých profesionálnych operetných slovenských hercov, spevák, režisér, veľký elegán a bonviván František Kríštof Veselý** (120. výročie narodenia). Pamätajú si ho predovšetkým skôr narodení. Spolu s Gejzom Dusíkom a Pavlom Braxatorisom patrí medzi spoluzakladateľov slovenskej operety. Bol aj spoluzakladateľom divadla Nová scéna v Bratislave.

13. mája 1908 sa vo Veľkých Kršteňanoch narodil **katolícky kňaz a významný básnik katolíckej moderny Pavol Gašparovič Hlbina** (115. výročie narodenia). Slovenská katolícka moderna predstavuje skupinu básnikov z 30. a 40. rokov minulého storočia. Zároveň je to významný prúd v našej medzivojnovkej a povojnovkej poézii. Zrod katolíckej moderny na Slovensku inicioval práve Pavol Gašparovič Hlbina.

29. júna 1913 sa v Močaranoch narodil ešte jeden predstaviteľ spomínanej katolíckej moderny – **katolícky kňaz, básnik, prekladateľ Gorazd Zvonický** (110. výročie narodenia).

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
šéfredaktor